

PRIKAZI I OSVRTI

Mi Hrvati

(Matko Marušić, *Mi Hrvati*, Medicinska knjiga, Zagreb, 2019., 610 str.)

Mi Hrvati knjiga je čiju kompoziciju tvori petnaest poglavlja, a opet svako poglavlje čini više priča i eseja, njih 115. Riječ je o autobiografskome djelu koje je zapravo svojevrsan *povratak sebi*. Bogato životno, znanstveno i književno iskustvo slilo se na 610 stranica memoarske građe koja na zanimljiv način bilježi raznolike detalje iz autorova djetinjstva, a ono određuje čovjeka i njegovo bivanje, pa sve do danas. Ovim djelom Matko Marušić svomu čitatelju razotkriva tko je i kako je došlo do toga što jest i kakav jest.

Mi Hrvati prozno je djelo koje počinje lirikom – Nazorovom pjesmom *Zvonimirova lađa*. Osim lirskoga početka, koji će i najaviti tematski okvir, u Marušićevu djelu pronaći ćemo različite oblike književnoga izražavanja. Opisi u ovomu djelu zorno zrcale prostor, vrijeme, likove – naše ljude koji su obilježeni povijesnom ČEŽNJOM za SLOBODOM. Stranice na kojima donosi opis ambijenta, onoga iz djetinjstva posebno su zanimljive i privlačne čitatelju: *U bake smo u načelu jeli meni najmržu hranu. Pamtim karbidnu lampu čiji plamićak bezrazložno živčano titra nad dugačkim drvenim stolom s golemom zdjelom zelja koja, gdje god sjeo, svoju paru usmjerava upravo prema meni.*

Likovi su portretirani tako da već njihova imena i nadimci odaju njihov karakter, primjerice Čočica je hrabri dječak koji je uz pomoć dvojice inteligentnih prijatelja na splitskome kolodvoru

prevario *milicionera* i pronašao svoga oca koji je preživio tešku željezničku nesreću. On je, kako kaže njegov otac, *mali, a čovik*. Žesto je dječak, mladić najjači među vršnjacima. Na Tòcu je pomogao slabšem dječaku Ivi, pobjedniku svih školskih natjecanja i pjevaču Aide, sinu obrazovanih komunista koji piše komunističke traktate i odan je Partiji. No Ivo se ne sjeća događaja iz školskih dana i hrabroga Žeste koji je kasnije u Domovinskome ratu poginuo na Kupresu. Suvremenomu liberalu Ivi potvrđuje se to da je Hrvatska sudjelovala u ratu u BiH.

Razvidno je da Marušićevo djelo određuju i socijalni eseji u kojima progovara o osobnome političkom opredjeljenju te svjetonazorskoj odredbi. Matkovi su likovi stvarni. Žive, rade, djeluju, osjećaju, a njihov mentalitet lako je prepoznatljiv, blizak čovjeku iz naše sredine. Njegov susjed Jozo silno podsjeća na moga susjeda i roditelja Lovru.

Proniknuo je autor i pomno psihološki okarakterizirao i ženske likove. Opis tetke Mare podsjeća na Šimunovićevu dotaricu Lucu, a njezin kontrast živi u liku njezina muža, baš kao i u Šimunovićevu djelu. Njegova majka žena usredotočena je na obitelj, njezin mikrosvijet ne dopušta nekoj drugoj društvenoj zajednici da ugrozi ono što je njoj najvažnije – obitelj. Vjerojatno najzanimljiviji lik autorov je otac. Čovjek je to koji gestama i mimikama te

uglavnom kratkim rečenicama poslovična karaktera puno govori. Otud autorova otvorenost uzročno-posljedičnoj vezi koja se oslikava i u onoj očevoj: *Pitaj će starost gdje je bila mladost.*

Marušićevu je knjigu teško definirati. Čini mi se da se ta odredba može primijeniti i na autora koji je veliki znanstvenik prirodoslovac – liječnik, a konzervativac koji kaže: *Konzervativnost nije nazadnost ni neznanje, nego promišljanje i oprez. To je poruka da treba živjeti časno jer je čast predvorje vjere i smisla; i ponosno jer je ponos predvorje slobode i spoznaje.* U prilog složenosti njegove osobnosti ide i činjenica da Matko na uglednome američkom institutu za vrijeme „marende“ sa ženama, koje muškim stvorenjima stavljaju ulare, igra bridž kao s Joškom, stricem Šimunom ili Tonom briškulu i trešetu pa biva istjeran iz laboratorija zbog blefiranja. Objavljuje u svjetski poznatim časopisima, ali i u lokalnome župnom listu koji izlazi u Katunima. Uglednici, znanstvenici i umjetnici koje pozna, a njihov je broj pozamašan, velikim su dijelom bili odani marksisti, a sada mahom suvremeni liberali, otužni su likovi u odnosu na njemu bliske osobe koje su se razmiljele po svijetu i postale društveno pozicionirane i poštovanja vrijedne zbog svoga mara, prirodne inteligencije i dosljednih životnih stavova.

U ovoj knjizi dijalozi su sredstvo karakterizacije i u njima živi dijalektalni izričaj (mjesni govor) – lijepa dalmatinska ikavica. Rečenica i jezik čisti su, i hrvatski. O važnosti jezika, koji je za pravo domovina, piše primjerice kada govori o godini 1967., tj. o „Deklaraciji

o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika“: *Zabranjene riječi su, civilizacijski gledano, možda najstrašniji oblik terora i danas mi ljudi ne vjeruju kad im govorim o zabranjenim riječima. Ali mi smo na teror bili prilagođeni i nismo očajavali. „Glavno da nas nisu pobili“, rekao bi moj otac i to jest primjereno, jer kad smo živi, žive i hrvatske riječi. I cijeli hrvatski jezik.*

Knjiga *Mi Hrvati*, usuđujem se reći, žanrovski je hibrid koji podrazumijeva veliko spisateljsko umijeće. Suvereno i inteligentno autor otkriva svoj naratorski talent, a inteligenciju smatra čovjekovom najvećom vrlinom: *Ona sugovornika ne potapa, nego preplavljuje, a to je neodoljivo. Brzo je osjete i manje pametni i manje ozbiljni i ona ih općini.* U ovoj knjizi upoznat ćete dvojicu pametnih, ali vragolastih Tonkinih dječaka koji vire iza začađena stakla gledajući pomrčinu Sunca i *ne bojeći se da će im vrag odnit oči.* Unatoč pozamašnu opsegu, djelo je zanimljivo, privlačno, čitatelj jednostavno postaje dio književnoga djela.

Znakovita je rečenica koju ćete naći na stranicama koje govore o pomrčini Sunca: *Tata je upozoravao da je sve to znak da vrag dolazi na svijet, a ja sam spoznao da otvorenih očiju mogu gledati svijet i kad nastane pomrčina u podne. I nagledao sam ga se.* Matko je upoznao svijet, a i svijet Matka.

Autor djela *Mi Hrvati* nije MA TKO, već NETKO – Matko Marušić, veliki znanstvenik, književnik, liječnik, domoljub, a nadasve ČOVJEK.

Ivica Music

ivica.music@ff.sum.ba